

UOT 78.08:801.81

**FOLKLORUN FUNKSIONAL STRUKTURU "ELMI PARADİQMA"
ANLAYIŞI İŞİĞİNDA (PROFESSOR ÖZKUL ÇOBANOĞLUNUN
KONSEPTUAL YANAŞMASI ƏSASINDA)**

Sərxan XAVƏRİ

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası folklor institutu
Bakı / AZƏRBAYCAN

sarxanxaveri@gmail.com

XÜLASƏ

Məqalədə folklorşünaslıq bir fənn sahəsi olaraq elmşünaslığın universal kateqoriyalarından olan "elmi paradıqma" anlayışının nəzəri yanaşması əsasında nəzərdən keçirilir. Belə bir fikir irəli sürülür ki, folklorun funksional strukturunun müəyyənəşdirilməsi baxımından paradıqmatik yanaşma xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Məqalədə folklorşünaslıq elminin tarixi inkişafı prosesini ərzində iki paradıqmanın mövcud olduğu haqqında türk professoru Özkul Çobanoğlu tərəfindən irəli sürülən konseptual baxış əsas götürülmüşdür. Həmçinin həmin yanaşma əsasında folklorun funksional strukturunu baxımından əhəmiyyətli olan səciyyəvi xüsusiyyətlər müəyyənəşdirilmişdir. Bununla yanaşı, nəticə olaraq belə bir qənaət də əsaslandırılmışdır ki, XX əsrin ikinci yarısından sonra dünya folklorşünaslıq elmində bir neçə yeni paradıqmanın yaranması tendensiyası da müşahidə olunmaqdadır. Məqalədə həmin tendensiyaların, əsasən, multi-dissiplinar metodologiyalar əsasında formalaşdığı əsaslandırılmışdır.

Açar sözlər: folklor, folklorşünaslıq, funksional, struktur, anlayış, yanaşma.

**THE FUNCTIONAL STRUCTURE OF FOLKLORE IN THE LIGHT
OF THE CONCEPTION "SCIENTIFIC PARADIGM"**

SUMMARY

In the article the folklore-study is looked through as a science branch of one of the universal categories of the science-study of the conception "scientific paradigm" on the base of theoretical approach. Such thought is given that the paradigmatic approach has the special importance according to the determining the functional structure of folklore. In the article the conceptual opinion about the existence of two paradigms during the historical development of the

folklore- study told by the Turkish professor Ozkul Chobanoglu has been given. The characteristic peculiarities being important according to the functional structure of the folklore on the base of that approach have been determined. Adjoining it as a result such a conclusion is based on that after the second half of the 20 century the tendency of the formation of some new paradigms have also been observed.

In the article it is substantiated that those tendencies have been formed especially on the multidisciplinary methodologies.

Key words: folklore, folklore-study, functional, structure, conception, approach.

**ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ СТРУКТУРА ФОЛЬКЛОРА В СВЕТЕ
ПОНЯТИЯ «НАУЧНАЯ ПАРАДИГМА»
(НА ОСНОВЕ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ОТНОШЕНИЯ
ПРОФЕССОРА ОЗКУЛА ЧОБАНОГЛЫ)**

РЕЗЮМЕ

В статье фольклористика, как область науки, рассматривается на основе теоретического отношения понятия «научная парадигма», универсальной категории науковедения. Автор считает, что для определения функциональной структуры фольклора парадигматическое отношение обладает особым значением. В статье на основу был принят концептуальный взгляд турецкого профессора Озкула Чобаноглы, по которому на протяжении исторического развития фольклористической науки существовало две парадигмы. Также на основе этого отношения были определены своеобразные особенности фольклора, значимые в аспекте функциональной структуре фольклора. Вместе с тем, автор приходит к заключению, что после второй половины XX века в мировой фольклористике наблюдается тенденция формирования нескольких новых парадигм. В статье обосновывается формирование этой тенденции, в основном, на основе мультидисциплинарных методологий.

Ключевые слова: фольклор, фольклористика, функциональный, структурный, понятие, отношение.

Məsələnin qoyuluşu. Məlumdur ki, hər bir fənn sahəsində elmi problemin qoyuluşu arxasında həmin elmin keçib gəldiyi inkişaf yolunun təcrübəsi dayanır. Elmdə problemin qoyuluşu bilavasitə elmi təcrübə və onun ötürülməsi ilə şərtlənir. Və bu ötürülmə əksər elm sahələrində, əsasən, paradiqmatik ardıcılıqla həyata keçirilir. Humanitar elmlərdə elmi təcrübənin ötürülməsi isə bəzi hallarda paradiqmatik ardıcılıqla deyil, sanki folkloristik ənənə mexanizmləri əsasında gerçəkləşdirilir. İncəsənətin doğurduğu emosional ovqat buradakı

"elmi yaradıcılıq" üçün başlıca stimula çevrilir, rasionel elmi nəticələr zəncirindən yaranan paradigmatik əvəzlənmələr isə arxa plana keçmiş olur. Məhz bu tendensiyaları əsas götürərək bir çox alimlər elmsünaslıqda humanitar fənn sahələrinin "science"-a daxil edilməsini şərti qəbul edirlər (1).

Folklorşünaslığın bir elm sahəsi kimi dəyərləndirilməsi, heç şübhəsiz, ona paradigmatik aspektdən yanaşmanı tələb edir. Onun bir humanitar fəaliyyət sahəsi kimi "science"-a, yaxud "art"-a daxil olması da ilk növbədə paradigmatik təmərküzləşmə səviyyəsi ilə müəyyənləşir. Həmçinin folklorun funksional strukturunun öyrənilməsi baxımından da bu yanaşma olduqca əhəmiyyətlidir. Ona görə də hesab edirik ki, ona bu aspektdən nəzər salmaq elmi baxımdan aktualdır.

Əsas mətn. Məşhur Amerika elmsünası, fiziki və tarixçisi Tomas Kunun müasir elmi fikir dövriyyəsinə daxil etdiyi "elmi paradigma" ("paradigma" qədim yunan sözü olub, nümunə, örnək, model mənalarındadır) anlayışı istənilən elm sahəsinin təşəkkül, təkamül dinamikasının dəqiq izlənilməsi və elmi fənnin koqnitiv və sosial institutlaşması prosesinin modelləşdirilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Azərbaycan folklorşünaslığında son illər ərzində paradigma anlayışından geniş istifadə edilməyə başlanılmış, hətta bu anlayış elmi monoqrafiyanın sərlövhəsi statusuna qədər yüksəlmişdir (2). Lakin müşahidələr göstərir ki, milli folklorşünaslığımızda "paradigma" anlayışı professional elmsünaslıqda kəsb etdiyi "elmi paradigma" mənasında deyil, daha çox digər elm sahələrində olduğu kimi, əsas anlayışın törəməsi, əlavəsi, üzvlənməsi kimi işlədilmişdir. Anlayışa bu aspektdən yanaşmanın da Avropa elmi humanitariyasında, xüsusən dilçilikdə zəngin ənənəsi vardır.

Hesab edirik ki, folklorşünaslığın o qədər də qədim olmayan tarixi inkişaf prosesi ərzində dinamikasını həm diaxron, həm də sinxron olaraq modelləşdirmək, bu inkişaf prosesinin müxtəlif mərhələlərində özünəməxsus xüsusiyyətlərini üzə çıxartmaq və perspektiv inkişaf istiqamətlərini proqnozlaşdırmaq baxımından bu fənnə də "elmi paradigma" anlayışının işığında, həm də professional elmsünaslıqda kəsb etdiyi mənada baxmaq lazımdır.

Tomas Kun yazırdı ki, paradigma dedikdə, müəyyən müddət ərzində elmi problemin qoyuluşu və həlli üçün model təklif edən bütün elmi nailiyyətlər nəzərdə tutulmalıdır. Onun yanaşmasına görə, paradigma müəyyən bir fənn sahəsi üzrə elmi ictimaiyyəti birləşdirən ideyalardır (3, s.229). Məsələn, Aristotelin məntiqlə bağlı universal ideyaları, Nyuton mexanikası uzun müddət elmdə elmi paradigma funksiyasını yerinə yetirmişdir.

Beləliklə, paradigma:

1. Təbiətin quruluşu haqqında ən ümumi rasionel mənzərədir, dünya-görüşdür;
2. Hər hansı bir elm sahəsi üzrə mütəxəssisləri birləşdirən qənaətlərin, dəyərlərin məcmusu kimi xarakterizə olunan fənn matrisasıdır;
3. Ümumi qəbul olunmuş nümunə, yaxud hər hansı bir müəmmmanın həlli

üçün ilkin şablondur (3, s.210-273).

Tomas Kun eyni zamanda paradigmanın əvəzlənməsi anlayışını da modelləşdirmişdir. Onun təqdimatında elmi paradigmanın əvəzlənməsi aşağıdakı mərhələlərdən keçir:

1. Normal elm - bu, hər bir yeni kəşfin hakim nəzəriyyənin mövqeyindən izah edilməsidir;
2. Ekstroardinar elm - bu, faktların izah olunmaması ilə anomaliyaların meydana gəlməsi və elmdə krizisdir;
3. Elmi inqilab - bu, yeni paradigmaların formalaşmasıdır.

Tomas Kuna görə, yeni paradigmalar o zaman meydana gəlir ki, qəbul olunmuş universal paradigmaların yardımı ilə elmi problemlər həllini tapa bilmir (3, s.25-98).

Paradigma haqqında bu ümumi mülahizələrdən sonra onların işığında folklorşünaslığa nəzər salanda hansı mənzərənin şahidi oluruq? Bu ideyalar işığında folklorşünaslıqda elmi paradigma geniş yayılmış müəyyən bir yanaşma, nəzəriyyə, model, yaxud tədqiqat metodu kimi özünü göstərir. Paradigma anlayışı işığında folklorşünaslığa münasibətdə problemə aşağıdakı sualların qoyuluşu baxımından yanaşmaq olar:

Birincisi, dünya folklorşünaslıq elmini tam əhatə edə bilən vahid bir elmi paradigma varmı?

İkincisi, əgər dünya folklorşünaslığını əhatə edən vahid folklorşünaslıq paradigması mövcuddursa, o, diaxron inkişaf prosesi ərzində normativliyini nə dərəcədə qoruyub saxlamışdır?

Üçüncüsü, bu paradigmal vahidlik hansı transformasiyalardan keçmişdir?

Dördüncüsü, sinxron olaraq (müxtəlif elmi mühitlər üzrə) dünya folklorşünaslığında hansı paradigmalar mövcud olmuşdur?

Beşincisi, onlar arasında qarşılıqlı əlaqə nə şəkildədir?

Əlbəttə, bu sualları artırmaq da mümkündür. Qeyd etmək istərdik ki, bu suallara cavab baxımından yenə də folklorşünaslıq problemlərinə nəzəri yanaşması ilə xüsusilə seçilən türk folklorşünası Özkul Çobanoğlunun modelləşdirməsinə müraciət etmək istərdik. Alim folklorşünaslığı bir elmi fənn olaraq "elmi paradigma" anlayışının işığında nəzərdən keçirərək onun bütün inkişaf tarixi prosesi ərzində iki elmi paradigmaya tabe olduğunu qeyd edir:

1. "mətn" mərkəzli folklorşünaslıq paradigması;
2. "kontekst" mərkəzli folklorşünaslıq paradigması (4).

I. Mətn mərkəzli folklorşünaslıq paradigmasına görə folklorşünaslığın əsas xüsusiyyətləri

1. Xalqın tərif

Xalq oxuyub yazmağı bacarmayan, əyalətlərdə, əsasən, kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan, sosial təbəqələşmədə ən aşağı səviyyədə yer alan sosial qrupdur.

Bu anlayışa görə, xalq onun üçün müəyyən olmuş xüsusiyyətlərini itirdikdə onunla bağlı olan fəaliyyət də, konkret olaraq folklor da ortadan qalxmış olur.

2. Material olaraq folklorun tərif

Material olaraq folklor yaranma prosesi başa çatmış bir mədəni fakturadır. Buna görə də folklor materiallarının toplanılması, arxivləşdirilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir.

3. Keçmişə doğru yönəlmək və ənənəvi mədəniyyət elementlərinə meyilli olmaq

Əvvəlki iki bəndin əsas götürülməsi ilə tədqiqata cəlb edilən folklor materialları keçmişə məxsus, ənənəvi mədəniyyət nümunələri olaraq dəyərləndirilmişdir. Folklorşünaslıqda mətn mərkəzli nəzəriyyələrin çoxluğunun da əsas səbəblərindən biri məhz folklorə ənənəvi mədəniyyət hadisəsi kimi yanaşılması olmuşdur.

1. Araşdırmanın əsasında mətnin (tekstin) dayanması

Folklorşünaslıqda folkloru yaranma prosesi bitmiş və tamamlanmış bir mətn olaraq tədqiqata cəlb edən yanaşmalarda sözlü folklor mətnlərinin, həmçinin teatral folklor nümunələrinin sözlü mətn hissələrinin filoloji olaraq təhlil edilməsi araşdırmaların əsasını təşkil etmişdir. Bu, sözlü mədəniyyət mühitində canlı yaşayan, dəyişən, inkişaf edən, bir haldan başqa hala keçən və hətta "ölen", yəni yox olan folklorun sadəcə olaraq sözlü qisminin yazı texnologiyası vasitəsilə yazılı mədəniyyət mühiti obyektinə halına gətirməklə dondurulmasından, "öldürülərək" tədqiq edilməsindən başqa bir şey deyildir.

2. Folklorun janr təsnifi donmuş və ya statik bir struktura malik olaraq göstərilir

Burada donuq və statik bir janr təsnifatı strukturun əsası olaraq qəbul edilir. Bu ölçülərə cavab verməyən folklor nümunələri "qüsurlu", qeyri-mükəmməl hesab edilərək təhlildən kənarlaşdırılır. Əgər "qüsurlu" hesab edilən hər hansı bir folklor nümunəsi həddindən artıq çoxdursa, bu halda ədəbiyyatşünaslıq elmində olduğu kimi, mətn ədəbi rekonstruksiyaya da cəlb edilir.

3. Folklor nümunələri və ya faktları "xalqsızlaşdırılır"

Kontekstindən ayrılmış mətnlər araşdırmaların əsasını təşkil edərkən təbii olaraq onları yaradan və yaşadan xalqla hər hansı bir əlaqə arxa plana atılmış, mətn xalqdan izolyasiya edilmişdir.

4. Mətnin təhlilində mövzu, üslub, süjet, struktur, motiv, epizod əsas araşdırma vahidlikləri olaraq götürülmüşdür

Mətn mərkəzli paradigmalarda istiqamətində həyata keçirilən araşdırmalarda qeyd olunan bu anlayışlar əsas götürülmüşdür. Struktur təhlilinin genişlənməsi ilə buraya qəhrəmanın bioqrafiyası, nağılın strukturu, alt strukturu kimi anlayışlar da tətbiq edilmişdir.

Qeyd olunan bütün bu xüsusiyyətlər dünya folklorşünaslığının XX əsrin ortalarına qədərki, Rusiya və keçmiş SSRİ-yə daxil olan digər respublikaların folklorşünaslığı üçün isə günü bu günə qədərki əsas postulatlarını təşkil edir.

Qətiyyəən belə yanaşmaq doğru deyildir ki, qeyd olunan bu istiqamətlər qüsurludur və folkloru bir mədəni sistem olaraq yanlış izah edir. Qətiyyəən belə deyildir. Qeyd olunan istiqamətlər üzrə də folklor istər bir mədəni fenomen olaraq, istərsə də mətn olaraq ətraflı şəkildə izah olunur. Sadəcə olaraq, folkloru bu prinsiplər əsasında yanaşma folklorşünaslıq elminin birinci paradiqmatik mərhələsinin göstəricisidir. Həmin elmi paradiqma əsasında daha təkmil bir yanaşmanın yarandığı şəraitdə artıq yeni istiqamətə əsaslanmaq zəruridir. Həm də onu qeyd edək ki, bir sıra hallarda sovet folklorşünaslığı tam olaraq heç bu prinsiplər əsasında da mükəmməl tədqiq edilməmişdir. «Folklor-şifahi xalq ədəbiyyatı identifikasiyası» yanaşmanın əsasını təşkil etdiyindən yalnız sözlü bədii folklor mətnləri poetik təhlil prinsipləri əsasında araşdırılmışdır.

Dünya folklorşünaslığının ikinci, daha mükəmməl mərhələsi isə "kontekst və ya icra mərkəzli" folklorşünaslıq paradiqması hesab edilir.

II. Kontekst və yaxud icra mərkəzli folklor paradiqmasına görə, folklor araşdırmalarının əsas xüsusiyyətləri

1. Xalqın tərif

Aralarında müştərək faktor mövcud olan və nəzəri olaraq ən azı iki nəfərdən ibarət olan insan qrupu xalqdır. Bu baxışa görə, təhsil səviyyəsindən asılı olmayaraq cəmiyyətin istənilən sosial təbəqəsinə aid olan qruplar xalqdır.

2. Material olaraq folklorun tərif

Kontekst mərkəzli folklor paradiqmasına görə, folklor bitmiş və tamamlanmış bir mədəni faktura deyil. Bu yanaşmaya görə, folklor söyləyən və dinləyən arasında ənənəvi izah yoluyla qurulan, əsasən, bədii informasiya forması içərisində reallaşdırılan yaradıcı bir proses kimi qəbul edilir. Kommunikasiyaya bağlı bir proses olaraq folklor eyni zamanda sosial bir məhdudiyətə, kiçik qrupa da malikdir. Bu vəziyyət folklorun xüsusi bir kontekstidir. Folklor kiçik qrupların artistik kommunikasiyasıdır.

3. Folklor sadəcə olaraq keçmişə, qədim mədəni dəyərlərə istiqamətlənməmişdir, o, yeni mədəni elementlərlə zənginləşməyə də istiqamətlənmişdir

Kontekst və ya icra mərkəzli paradiqmaya görə, folklor fakturasından kommunikativ bir fakt olaraq bəhs edərkən bu faktın reallaşdırdığı yaradıcı prosesin nəticəsi olaraq aradan qalxan "prototip" anlayışı kimi variant və versiya anlayışları da aradan qalxır. Bu da yeni variant və versiyalara insanın emosiyalarının ifadəsi kimi baxılmasına səbəb olmuşdur.

4. Araşdırmada əsas teatral özəlliklərə malik sözlü mətnlərin icrası və icranın reallaşdırıldığı kontekstdir

Burada əsas olaraq götürülən folklor mətnlərinin kontekstlə şərtlənməsidir.

5. Janr təsnifi dinamik strukturludur və həlledici rola malikdir

Kontekst mərkəzli folklor paradiqması istiqamətində həyata keçirilən çalışmalarda janrlararası qarşılıqlı əlaqələr, dəyişmələr, bir-birinə transformasiyalar əsas xüsusiyyətlərdəndir və bu, bilavasitə kontekstlə şərtlənir.

6. Folklor materialları xalqla birlikdə tədqiqata cəlb edilməkdədir

Yuxarıda da qeyd edildiyi kimi, meydana gələn yeni xalq və folklor tərifləri və bununla əlaqədar olaraq meydana gələn kontekst və icra konseptlərinin xalq bilimleri araşdırmaları baxımından əhəmiyyəti ondan ibarət olmuşdur ki, folklor onları yaradan xalqla birgə tədqiq edilmişdir.

7. Mətnin analizi deyil, mətnin içində teatral bir şəkildə icra olunduğu folklor hadisəsinin analizi əsasdır (4).

Bu yanaşmadan sonra müəllif folklorun çoxparadiqmalılığı haqqında yazır: "Nəticə olaraq deyə bilirik ki, xalq bilimi (folklorşünaslıq) humanitar düşüncənin parçalanması ilə başlayan sosial və bəşəri elmlərin fəlsəfədən ayrılaraq müstəqil fənlərə çevrilmə dövrünün sonu olan iki yüz illik keçmişində digər fənlərdə görünməyəcək bir şəkildə paradiqma bolluğuna və "açıq sistem" olmaqdan qaynaqlanan interpretasiya zənginliyinə malikdir (4).

Özkul Çobanoğlunun folklorşünaslıq elminə paradiqmatik aspektdən bu yanaşması, əsasən, Amerika və Avropa folklorşünaslığını nəzərdə tutur. Rusiya folklorşünaslığı isə demək olar ki, nəzərə alınmır. Əslində, əsasən, filoloji istiqamətdə inkişaf edən rus folklorşünaslığını da birinci paradiqmatik istiqamətə aid etmək mümkündür. Çünki burada da folklor bir kommunikativ mədəni fakt kimi deyil, daha çox bədii mətn kimi nəzərdən keçirilmişdir. Əslində, Rusiya folklorşünaslığında folklor mətnlərində bədiiləşdirmə elə bir səviyyədə aparılmışdır ki, bu növ araşdırmalar tam olaraq mətn mərkəzli folklorşünaslıq paradiqmasının tələblərinə də cavab verməmişdir. Rusiya folklorşünaslığında folklor bu baxımdan yanaşma folklor mətnlərinin filoloji təhlili istiqamətində görünməmiş nailiyyətlərə gətirib çıxarmışdır. Hətta elə bir səviyyədə ki, folklorun "şifahi xalq ədəbiyyatı" çətiri altında məhdudlaşdırılması ilə aparılan təhlillər özü xüsusi bir paradiqma səviyyəsinə yüksəlmişdir.

Özkul Çobanoğlunun folklorşünaslığa paradiqmatik yanaşması ilə bağlı digər bir məsələni də qeyd etmək istərdik. Alim burada folklorun mətn və icra mərkəzli olması baxımından tədqiqata cəlb edilməsini əsas götürmüşdür. Müxtəlif elmlərin nəzəri-metodoloji baxış bucağından yanaşmaları isə nəzərdən qaçırılmışdır.

Hazırda Amerikada və Avropada folklor psixanalitik yanaşma elə geniş miqyas almışdır ki, bu, özünü ayrıca bir paradiqmatik istiqamət kimi göstərir. Psixanalitik yanaşmaya görə, folklor ən ümumi şəkildə psixi enerjinin mədəni ifadə faktıdır. Burada folklorun bütün strukturu, icra mərkəzli mədəni hadisə olaraq funksiyası da, mətn mərkəzli ədəbi hadisə olaraq obrazlar sistemi də məhz insan psixologiyasının qanunauyğunluqları baxımından şərh edilir. Ötən əsrin əvvəllərində Amerikada iki görkəmli folklorşünas - Riçard Dorson və Alan Dandes arasında kəskin mübahisələr son nəticədə Alan Dandesin qələbəsi və bu yanaşmanın ayrıca bir istiqamət olaraq elmdə normativləşməsi ilə nəticələnir. Digər elmi istiqamətlər üzrə bu tipli folklorşünaslıq istiqamətləri ilə bağlı nümunələrin sayını artırmaq da olar.

Nəticə. Nəticə olaraq qeyd etmək istərdik ki, dünya folklorşünaslıq təcrübəsinin mətn mərkəzli və icra mərkəzli folklor paradıqmaları əsasında təsnifatı, folklorun sosiomədəni mahiyyətinin, xüsusən də sosio və mədəni sistemlər arasındakı funksional münasibətlərin müəyyənləşdirilməsi baxımından olduqca əhəmiyyətlidir. Bütün bunlarla yanaşı, folklorşünaslıqda bu paradıqmalardan əlavə müxtəlif elmi fənn istiqamətləri ilə şərtlənən çoxlu sayda digər paradıqmalardan da danışmaq mümkündür. Folklorşünaslığın iki yüz illik tarixi ərzində qarşımızdakı mənzərə onun çoxparadıqmalılığdır. Bu da bilavasitə onun multidissiplinarlığı ilə şərtlənir. Lakin bu elmi situasiyanın özünə belə statik yanaşmaq doğru deyildir. Müşahidələr göstərir ki, folklorşünaslıqda güclü bir inteqral metod formalaşmaqdadır. Və bu proses daha çox fənn paradıqmalarının sintezi hesabına baş verir.

Ədəbiyyat:

1. Гумбрехт Х.-У. Ледяные объятия «научности», или Почему гуманитарным наукам предпочтительнее быть «Humanities and Arts» [Электронный ресурс] / Х.-У. Гумбрехт // Журнальный зал
2. Rzasoy Seyfəddin. Oğuz mifinin paradıqmaları. Bakı: Səda, 2004, 200 s.
3. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун ; [пер. с англ.]. - М. : Прогресс, 1977. - 300 с.
4. Özkul Çobanoğlu. Bilim felsefesi bağlamında halkbilimi ve bilginin teleolojik sürüveni <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/59.php>